

Esterházy János a második világháborús szlovák parlamentben egyedül tiltakozott és szavazott a zsidók deportálása ellen, sőt a magyar belügyminiszter, Keresztes-Fischer Ferenc segítségével előmozdította az üldözöttek (zsidók, csehek, lengyelek) Magyarországra jutását. ... „A keresztény, nemzeti és szociális hármasság marad mindig minden kiindulásunk alapja” — vallotta. ... S fedezte, sőt bújtatta a baloldali értelmiségieket. Hitét és emberségét a börtönben is megőrizte. Joggal mondta róla egy vele raboskodó szlovák pap: „Bizony, szent ez az ember”.

ESTERHÁZY JÁNOSNAK

a felvidéki magyarságért és kisebbségekért végzett
töretlen szolgálata és mártíromsága
MAGYAR ÖRÖKSÉG

1939. november 1-jén jelent meg a pozsonyi *Új Hírekben* Esterházy János *Magyar keresztfák között* című cikke. Ebben olvasható ez a mondat: „Csak az a nemzet érdemes jobb sorsra és örök életre, amely meg tudja becsülni nagyjait, és amelynek mindig szeme előtt lebeg azok példát adó munkássága.”

Hisszük, hogy a magyar nép *jobb sorsra* érdemes, és az ezerszáz éves évforduló napjaiban különösen bízunk abban, hogy érdemesek vagyunk *örök életre*. Éppen a Magyar Örökség oklevelet odaítélő bizottság tevékenysége bizonyítja, hogy meg tudjuk becsülni nagyjainkat, mert nemcsak nem feledjük el példaadó munkásságukat, hanem igyekszünk azt fel is mutatni a sors kegyetlen alakulása folytán sötétben botorkáló népünknek. Esterházy János is ilyen ember volt: megbecsülésre méltó, s munkássága igen hasznos tanulságokkal szolgál nekünk, örökösöknek.

Jó családból származott. Dédapját, báró Jeszenák Jánost 1849-ben a császári katonai bíróság halálra ítélte és kivégeztette. Nagyapját, Esterházy Jánost a világosi fegyverletétel után egy császári büntetőszázadba sorozták be, s vagyona jó részét elkobozták. Édesapja, szintén Esterházy János, katonatiszt volt, de amikor rádöbrent arra, hogy a magyarokat és a szlovákokat egyre növekvő ellentét választja el, leszerelt, és élete hátralevő részében ezzel a problémával kívánt foglalkozni. Sajnos, fiatalon meghalt. Négy és fél éves fiára, a mi Esterházy Jánosunkra örökül hagyott utolsó szavai a következők voltak: „Légy mindig jó magyar, fiam... és emberséges ember!”

A trianoni békediktátum aláírása után nem sokkal az ifjú Esterházy János átszökött Sopronba, s részt vett azokban a harcokban, amelyek kikényszerítették a soproni népszavazást. A húszas évek közepén bekapcsolódott a csehszlovákiai politikai életbe. 1932-ben már az Országos Kereszténydemokrata Párt elnökévé választják, 1936-ban a pártjából és a Magyar Nemzeti Pártból alakult Egyesült Magyar Párt ügyvezető elnöke. A Felvidék déli részének visszacsatolása után az önállóvá lett Szlovákiában maradván a Magyar Párt elnöke és a parlament egyetlen magyar képviselője. Ezután már az 1945-ös letartóztatás, a szovjet és a csehszlovák

„bíróság” ítélete, a Gulág, majd a csehszlovák börtön következik, s 1957. március 8-án a mártírhalál.

E szép, de szomorú véget ért élet maga is emlékezésre méltó, de a mi szempontunkból nemcsak a sors, hanem az emberi helyzet is fontos: az, hogy Esterházy János édesapja utolsó szavait egész életében tiszteletben tartotta — emberséges ember volt és jó magyar.

A szlovákiai náci hegemonia idején kiérdemelte a kommunista Fábry Zoltán és egy német katonatiszt elismerését. Fábry a hitlerizmus „egyetlen szlovákiai ellenlábasának, a német tiszt pedig „Közép-Európa legbátrabb emberé”-nek nevezte. S nem alaptalanul! Esterházy János a második világháborús szlovák parlamentben *egyedül* tiltakozott és szavazott a zsidók deportálása ellen, sőt a magyar belügyminiszter, Keresztes- Fischer Ferenc segítségével előmozdította az üldözöttek (zsidók, csehek, lengyelek) Magyarországra jutását. A szlovákiai magyarok — a Magyar Párt felszólítására — nem vettek részt az úgynevezett árjásításban, a zsidók kifosztásában. Neki köszönhető, hogy a szlovák nemzeti felkelés idején Magyarország ellátta gyógyszerekkel a sebesülteket. S fedezte, sőt bújtatta a baloldali értelmiségieket. Hitét és emberségét a börtönben is megőrizte. Joggal mondta róla egy vele raboskodó szlovák pap: „Bizony, szent ez az ember.” S emberségének köszönhető, hogy egy cigányfiú — megszökve a fűtetlen börtönből — pulóvert küldött neki.

Ilyenek voltak a tettei. De milyen nézetek határozták meg ezeket a tetteket? „A keresztény, nemzeti és szociális hármasság marad mindig minden kiindulásunk alapja” — vallotta. Kijelentette, éppen a legkritikusabb időkben, hogy „a mi jelünk a kereszt, nem a horogkereszt”. De ugyanilyen határozottsággal vetette el az „osztályellentétekre alapított marxizmus”-t is, különös irtózással szólva „a bolsevista uralmak borzal- mai”-ról. A szlovák autonómia híve volt mindig, de a szlovák parlamentben megkövetelte a magyarok számára is „a népi jogokból folyó teljes szuverenitás”-t. Meggyőződése szerint „sem gyűlölettel, sem erőszakkal nem lehet a nemzetiségi kérdést megoldani”. 1941-ben a debreceni nyári egyetemen megértésre szólította fel hallgatóit, s arra buzdította őket, hogy tanulják meg a szomszéd népek nyelvét.

1938-ban nagy vihart váltott ki Magyarországon a Táj- és Népkutató Központ kiállításának az ország agrárviszonyairól. A vitába Esterházy János is bekapcsolódott, s elmondta arisztokrata osztályos társainak, hogy az ő 5000 holdjából 4150-et elvettek, ő mégis elégedett, sőt ennél nagyobb áldozatra is kész. Szavaira Kodolányi János reflektált a *Magyar Nemzet* 1938. november 13-i számában: „... most íme Esterházy János gróf tanítja ki nagybirtokos osztályunkat áldozatvállalásból, sorsvállalásból, hitből, korszerűségből. Ő, aki ott maradt a kis töredék-magyarág élén, egy sorsban vele, primus inter pares.”

Igen, ott maradt, amikor Magyarországon bársonyszék várta (pedig milyen jó minisztere lett volna Teleki Pálnak!), ott maradt, amikor a szovjet hadsereg közeledésekor barátai és rosszat sejtő baloldali hívei rá akarták beszélni az ország elhagyására, ott maradt, amikor a Gulág rabszolgatelepéről csehszlovák rabságba került, s Pozsonyból megszökhetett volna, ott maradt mindhalálig, mert — miként Peéry Rezsőtől tudjuk — határozottan vallotta: „nekem is itthon kell maradnom, bármilyen rossz elé nézek, mindennel idekötődöm ehhez a néphez, vele kell maradnom a nehéz időkben”.

Így lett a Felvidék magyarságáé, így lett az egyetemes magyarságé, így lett mindannyiunk drága öröksége.

ESTERHÁZY János, galántai, gróf, szlovákiai magyar politikus (Nyitraújlak [ma Szlovákia], 1901 — Mírov [ma Csehország], 1957). Budapesten kereskedelmi akadémiát végzett. A trianoni békeszerződés (1920) után felvidéki birtokain gazdálkodott. 1932-től az Országos Keresztényszocialista Párt elnöke, 1936-tól az Egyesült Magyar Párt ügyvezető elnöke, a csehszlovák parlament képviselője (1935—38). Szlovákia és Kárpátalja teljes körű autonómiája és a magyarság nemzetközileg garantált kisebbségi jogainak biztosítása mellett szállt síkra. Az 1. bécsi döntés (1938. november 2.) után Csehszlovákiában maradt, az ország széthullását (1939) követően a szlovákiai Magyar Párt elnöke, a szlovák parlament egyedüli magyar képviselője (1939—44), az egyetlen szlovákiai magyar pénzügyintézet, a pozsonyi Takarékbank alapító elnöke (1941). Az ún. Magyar Házak mozgalmának meghirdetésével (1939) a kis létszámú (60-70 ezer) szlovákiai magyarság családias összefogását szorgalmazta. Az erőteljes német és szlovák nyomás ellenére sem volt hajlandó pártja nemzetiszocialista mintájú átszervezésére. 1942. május 15-én a szlovák parlamentben egyedül ő nem szavazta meg a zsidóság deportálását elrendelő törvényt. A nyilas hatalomátvétel után Budapesten rövid időre letartóztatták (1944. dec.), a II. világháború utolsó hónapjaiban a Gestapo körözést adott ki ellene, ezért illegálisba vonult. 1945 áprilisában a csehszlovák hatóságok letartóztatták, átadták a szovjet katonai szerveknek, akik júniusban a Szovjetunióba hurcolták. Moszkvában 1946 júniusában tízévi kényszermunkára, Pozsonyban távollétében 1947 szeptemberében halálra ítélték. A szovjet hatóságok 1949 áprilisában kiadták Csehszlovákiának, ahol halálos ítéletét előbb életfogytiglani (1950. ápr.), majd 25 évi börtönbüntetésre (1955. máj.) változtatták.